

Správa z aktivity

Názov aktivity: Inovácie pre zdravú krajinu a zodpovedných farmárov

Termín realizácie: 7.11.2024

Miesto realizácie: AgroBioTech, SPU Nitra

Cieľ aktivity: Cieľom tohto stretnutia bolo predstaviť a zdieľať najnovšie riešenia a prístupy medzi výskumníkmi, farmármi a odborníkmi z praxe, s dôrazom na udržateľné poľnohospodárstvo a ochranu životného prostredia.

Účastníci za IZPI: Ing. Mária Šášiková, PhD., Ing. Katarína Tóthová

Prílohy: Pozvánka, fotodokumentácia

Priebeh: Podujatie „Inovácie pre zdravú krajinu a zodpovedných farmárov,“ sa konalo pod záštitou Bioeconomy Cluster (BEC) a Slovenskej poľnohospodárskej univerzity Nitra (SPU Nitra). Otvorenie podujatia patrilo Danielovi Ácsovi (BEC) a Jánovi Pokrivčákovi (SPU Nitra), ktorí predstavili význam inovácií pre udržateľné poľnohospodárstvo.

Program podujatia bol rozdelený do dvoch panelov:

1. PANEL: KLIMATICKÁ ZMENA A BEZPEČNOSŤ NA FARME: SPOLOČNÉ RIEŠENIA PRE UDRŽATEĽNÚ BUDÚCNOSŤ

Medzi hlavné témy patrili:

Strategický dialóg pre budúcu poľnohospodársku politiku – Strategický dialóg o budúcnosti poľnohospodárstva je iniciatíva Európskej komisie, ktorá začala v januári 2024 a ktorej cieľom je formovať spoločnú víziu poľnohospodárstva EÚ. O tejto problematike prednášal prof. Pokrivčák, ktorý vo svojej prezentácii hovoril o procese prípravy Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ (SPP EÚ) po roku 2027. Správa zo Strategického dialógu o budúcnosti poľnohospodárstva v EÚ bola zverejnená v septembri 2024 a predpokladaný návrh novej SPP EÚ (po r. 2027) by mal byť k dispozícii v mesiacoch jún/september 2025. Nová SPP EÚ by sa podľa vyhodnotenia dialógov všetkých zúčastnených stakeholderov zastupujúcich poľnohospodárov, potravinárov, aktérov rozvoja vidieka, občiansku spoločnosť, akademickú oblasť a iných by sa mala sústrediť na:

- posilnenie pozície poľnohospodárov v hodnotovom reťazci (podpora organizácií výrobcov a boj proti nekalým obchodným praktikám – nepredávať systematicky pod výrobné náklady),
- konkurencieschopné a udržateľné hodnotové reťazce (zladenie udržateľnosti a konkurencieschopnosti v legislatíve),
- nový prístup na dosiahnutie udržateľnosti (štandardizácia a harmonizácia metodiky a merania udržateľnosti, benchmarking, vedecké indikátory),
- sociálno-ekonomická podpora poľnohospodárov (podpora aktívnych poľnohospodárov; Európska komisia vytvorí pracovnú skupinu na zhodnotenie a lepšie cielenie priamych platieb, vytvorenie AJTF – Agri-food Just Transition Fund¹),
- environmentálne výsledky a welfare zvierat (ekosystémové platby za činnosť nad rámec legislatívy),
- finančná oblasť (oblasť bánk, obchodných dohôd EÚ a obchodných dohôd WTO)
- oblasť spotrebiteľov (hlavne podpora zdravých spotrebných návykov, napr. nákup zdravých potravín; zvýhodniť niektoré potraviny vo verejnom obstarávaní – napr. tie, ktoré sú zdravé a chceme ich konzumovať),

¹ Fond spravodlivého prechodu pre poľnohospodárov. Má ísť o dočasné financovanie pre farmárov na prechod napr. na ekologické opatrenia SPP, ktoré sú spojené s vyššími nákladmi pre farmárov.

- znižovanie emisií, ekologické poľnohospodárstvo a širšie využitie biopesticídov, ochrana pôdy,
- riadenie rizík,
- generačná obnova,
- vedomosti a inovácie (prístup a zdieľanie vedomostí a zručností, zhodnotiť a revidovať poradenský systém, investície do výskumu a inovácií atď.) a ďalšie.

V závere svojej prezentácie prof. Pokrivčák povedal, že EÚ vytvára sofistikovanejšie (zložitejšie) politiky a členské štáty EÚ prevažne nedisponujú dostatočnými kapacitami na implementáciu takýchto politík. Veľkým problém aj v podmienkach SR je slabá príprava na novú SPP, slabé angažovanie sa kompetentných inštitúcií, neexistujúce poradenstvo, vzdelávanie, nefinancovaný výskum a taktiež nečerpanie rozpočtu alebo neefektívne čerpanie rozpočtu. Nová SPP sa bude opäť sústrediť aj na mladých poľnohospodárov, generačnú obnovu, vidiek a AKIS.

Klimatická zmena a ochrana biodiverzity – túto tému rozobrala doc. Moravčíková (SPU Nitra) a zdôraznila, že proces klimatickej zmeny má veľmi sociálnu dimenziu. Vo svojej prezentácii spomenula „Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)“. IPCC je medzivládny panel pre zmenu klímy, ktorý bol založený v roku 1988 pod záštitou Organizácie Spojených národov (OSN), konkrétne jej dvoch organizácií: Svetovej meteorologickej organizácie (WMO) a Programu OSN pre životné prostredie (UNEP). IPCC sa zameriava na poskytovanie vedeckých hodnotení a prehľadov o klimatických zmenách, ich vplyvoch na životné prostredie a spoločnosť, ako aj na možnosti adaptácie a zmiernenia týchto zmien. Ďalej doc. Moravčíková hovorila o tom, ako klimatické zmeny ovplyvňujú poľnohospodársku produkciu a ohrozujú stabilitu potravinových systémov. Zvýšenie teplôt, zmeny v zrážkových vzorcoch a častejšie extrémne prejavy počasia zvyšujú riziká pre farmárov. Závažnosť prebiehajúcich klimatických zmien naznačuje aj fakt, že až 35 % rozpočtu programu Horizont Európa je aktuálne alokovaných na témy klimatickej zmeny. Docentka ďalej zdôraznila, že biodiverzita je základom zdravých ekosystémov, ktoré zabezpečujú úrodnosť pôdy, reguláciu škodcov a opelenie plodín. Ochrana biodiverzity teda nie je len environmentálnou otázkou, ale aj ekonomickým záujmom, ktorý priamo ovplyvňuje produktivitu poľnohospodárstva.

Ako ozdraviť pôdu? – Patrik Rovný a Andrea Rovná, Slovenský zväz agropodnikateľov a rodinných fariem (SZARF). Prezentácia manželov Rovných na tému **ozdravenia pôdy** sa zamerala na praktické metódy, ktoré môžu farmári a pestovatelia použiť na zlepšenie zdravia pôdy a podporu jej dlhodobej úrodnosti. Ich prístup je založený na princípoch **regeneratívneho poľnohospodárstva**, ktoré sa snaží obnoviť prirodzené procesy v pôde a minimalizovať negatívne dopady intenzívneho poľnohospodárstva na životné prostredie. Počas prezentácie padla aj otázka smerom k publiku: **Prečo je ozdravenie pôdy dôležité?** Zdravá pôda je základom pre udržateľné poľnohospodárstvo, pretože podporuje rast plodín, zadržiava uhlík, filtruje vodu a zlepšuje odolnosť voči klimatickým extrémom. Pán Rovný konštatoval, že Slovensko má na to stať sa lídrom v Európe v problematike ozdravovania pôdy. Zdôraznil tiež, že je potrebné si uvedomiť, že až 95 % vecí, ktoré nás obklopujú, pochádza z pôdy. Spomenul, že v nasledujúcom období sa chystá v rámci EIT projektu spoločne so svojou manželkou školiť poľnohospodárov v oblasti regeneratívneho poľnohospodárstva.

Demonštračné farmy: Podelíme sa o inovácie – Daniel Ács, ktorý v úvode svojej prezentácie predstavil činnosti, realizované aktivity a partnerov Bioeconomy Clustra. Za významného strategického partnera BEC označil aj IZPI. Prezentácia D. Ácsa sa prevažne zameriavala na vysvetlenie úlohy demonštračných fariem ako efektívneho nástroja na zdieľanie inovácií a osvedčených postupov v poľnohospodárstve. Cieľom bolo ukázať, ako tieto farmy môžu prispieť k šíreniu udržateľných poľnohospodárskych techník medzi farmármi a zvýšiť odolnosť agropodnikania v kontexte klimatických zmien a environmentálnych výziev. V súčasnosti na Slovensku chýba definícia demonštračnej farmy a systému podpory demonštračných fariem. Napriek tomu od začiatku tohto roka funguje iniciatíva „FG Demonštračné farmy“, ktorú vo svojom vystúpení spomenul D. Ács. Táto iniciatíva vznikla na podnet Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR (MPRV SR) ako pracovná podskupina AKIS Riadiaceho výboru. V spolupráci s IZPI, BEC a členmi FG Demonštračné farmy bol vypracovaný materiál s názvom „Systém podpory demonštračných fariem na Slovensku“, ktorý bol koncom októbra predložený na posúdenie MPRV SR. D. Ács tiež spomenul veľkú akciu EIP AGRI so zameraním na problematiku demonštračných fariem, ktorá sa má uskutočniť v júni 2025. Nakoľko na túto udalosť už

zástupcovia EIP AGRI pozývali CJ AKIS v polovici roka 2024 pri osobnom stretnutí, bolo by vhodné zvážiť aj účasť IZPI na tomto podujatí.

Zdravý farmár – základ prosperujúceho poľnohospodárstva – túto prednášku viedol Ing. Hrebík z Inšpektorátu práce Nitra, ktorý sa zameriaval na bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci farmárov. V kontexte poľnohospodárstva je téma bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci (BOZP) mimoriadne dôležitá, pretože pracovníci v poľnohospodárstve čelia rôznym rizikám spojeným s fyzicky náročnou prácou, strojmi, chemickými látkami a rôznymi prírodnými faktormi. Časť prezentácie Ing. Hrebíka bola venovaná príkladom z praxe – konkrétnym smrteľným úrazom, ktoré sa stali v NR okrese. Podľa Ing. Hrebíka si práca (nielen) v poľnohospodárstve vyžaduje správne školenie, používanie ochranných pomôcok, pravidelnú údržbu strojov a zariadení a dodržiavanie bezpečnostných predpisov, aby sa minimalizovali tieto riziká a zabezpečila bezpečnosť pracovníkov. Nakoľko téma BOZP v poľnohospodárstve je vysoko aktuálnou a Ing. Hrebík svoju prezentáciu viedol pre zúčastnených zaujímavou formou, bolo by vhodné zvážiť jeho využitie vo forme lektora tejto problematiky (napr. aj na IZPI).

Ochrana zdravia a sociálne podmienky pre farmárov doma i v zahraničí – M. Ácsová prezentovala, že na základe dostupných údajov o úrazoch a ich následkoch je možné konštatovať, že sektor poľnohospodárstva je jedným z najnebezpečnejších povolání v rámci EÚ. Farmári sú často vystavení fyzicky náročným činnostiam, práci s ťažkými strojmi, chemikáliami a nepriaznivým poveternostným podmienkam, čo zvyšuje riziko pracovných úrazov a chorôb. Dotkla sa aj témy sezónnych pracovníkov, ktorí často migrujú za prácou do iných krajín. Títo pracovníci môžu čeliť horším pracovným podmienkam, nižším mzdám a nedostatočnej sociálnej ochrane. M. Ácsová spomenula taktiež problematiku „sociálnej kondicionality“, ktorá by mala vstúpiť do platnosti od 1. januára 2025. Od tohto dátumu bude EÚ vyžadovať, aby farmári, ktorí žiadajú o priamu podporu a iné dotácie v rámci poľnohospodárskej politiky, dodržiavali základné normy týkajúce sa pracovného práva, bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ako aj práva zamestnancov. V niektorých krajinách EÚ implementujú sociálnu kondicionalitu dobrovoľne, napr. Rakúsko, Francúzsko, v Rakúsku). Podrobnosti dodržiavania sociálnej kondicionality v SR neboli predstavené.

2. PANEL: VODA-ENERGIA-POTRAVINY-EKOSYSTÉMY: NEXUS PRÍSTUP

V rámci druhého panelu bol hlavným prednášajúcim prof. Jurík (SPU Nitra). Prednáška prof. Juríka sa zaoberala dôležitou témou zadržiavania vody v krajine, pretože pôdna voda zohráva kľúčovú úlohu pri raste a prežití rastlín a celkovej produktivity poľnohospodárstva. Kvôli prebiehajúcim klimatickým zmenám sa otvorila verejná aj odborná diskusia o tom, ako vyriešiť problémy pretrvávajúceho sucha a povodní. Mnohí odborníci poukazujú na to, že nie je postačujúca investícia do vodohospodárskej infraštruktúry, ale je nutná koncepčná zmena krajiny.

Záver aktivity: Podujatie prinieslo cenné informácie a praktické poznatky, ktoré sú kľúčové pre ďalší rozvoj aktivít CJ AKIS. Diskusie a prezentácie odborníkov poukázali na aktuálne výzvy, ako sú zadržiavanie vody v krajine, zlepšovanie vodnej infraštruktúry a ochrana zdravia a sociálnych podmienok farmárov. Na záver je potrebné zdôrazniť dôležitosť spolupráce medzi rôznymi inštitúciami a zainteresovanými stranami, aby sa dosiahli požadované zmeny a zlepšenia v poľnohospodárskom sektore. Podujatie sme taktiež využili na sieťovanie s jednotlivými AKIS aktérmi, ktorí boli prítomní a dohodli sme si ďalšie pracovné stretnutia s cieľom budovania ďalších spoluprác v kontexte rozvoja AKIS na Slovensku.

Vypracoval: Ing. Katarína Tóthová

dňa: 11.11.2024